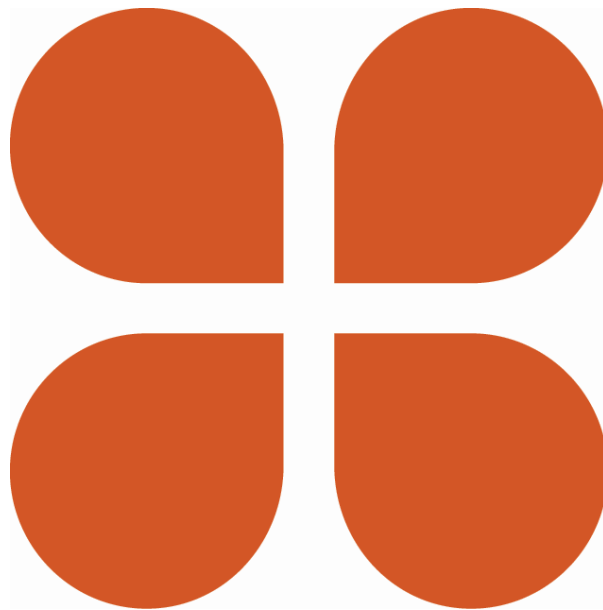

Referat från Skog- och historia- seminariet

Linköping 2014

Den 27-29 augusti hölls det återkommande Skog och Historia-seminariet som i år arrangeras av Riksantikvarieämbetet, Skogsstyrelsen, Östergötlands museum och Länsstyrelsen i Östergötland.

De drygt 60 deltagarna var i huvudsak arkeologer som arbetar med inventering av forn- och kulturlämningar i skogsmark, på länsstyrelsen, skogsstyrelsen, museer och privata företag i hela Sverige. Årets seminarium hölls i Linköping och syftet var att diskutera förändringar i Kulturmiljölagen och hur den påverkar bedömningen av fornlämningar och registreringer i FMIS.

Seminariet inleddes av riksantikvarie Lars Amréus – som själv är före detta fornminnesinventerare - och Skogsstyrelsens generaldirektör Monika Stridsman.

Lars ställde bland annat frågan om vi kunde tänka oss hur Sverige hade sett ut utan skog. Förutom att landskapet naturligtvis hade sett helt annorlunda ut så hade vi inte haft någon träbebyggelse, inga tegelhus och ingen bergshantering till exempel, eftersom samtliga av dessa företeelser förutsätter skog. Och skogshanteringen har avsatt en mängd lämningar. Dessa lämningar är viktiga för att förstå hur det förflutna hänger ihop med samtid och framtid. Men många lämningar förstörs tyvärr av skogsbruket. Därför är insamlandet, registreringer i FMIS och kvalitetssäkring av informationen kring dessa lämningar oerhört viktig, vilket Riksantikvarieämbetets och Skogsstyrelsens ledningar är rörande överens om.

Monika Stridsman betonade Skogsstyrelsens vision som går ut på att år 2013 ska vi inte ha några skador på kända forn- och kulturlämningar i skogsmark. Men vi fick också ta del av deprimerande siffror som visar att så mycket som var 4:e lämning uppvisar grova skador till följd av skogsbruket. Även om en liten förbättring nu verkar kunna skönjas jämfört med tidigare uppföljningar.

Olof Hermelin, chef för Östergötlands museum, hälsade välkomna och berättade om museets vackra lokaler och historia.

Anna-Lena Olsson från Riksantikvarieämbetet informerade om förändringarna i Kulturmiljölagen. Rikard Sohlenius, också från Riksantikvarieämbetet, berättade om DAP Digital Arkeologisk Process – som är en Riksantikvarieämbetets stora satsningar de närmaste 5 åren (www.raa.se/dap). Syftet med DAP är att se över och skapa bättre förutsättningar för fornminnesinformation i samhället.

Den första dagen avslutades med ett intressant besök i Gruvsugan i Hällestad där Jan-Erik Karlström från hembygdsföreningen guidade oss på ett lysande sätt genom såväl landskapet som gruvbrytningens historia i en del av Bergslagen.

Med matnyttiga fakta från den första dagen åkte vi den andra dagen ut i skogarna kring Slätmon, söder om Rimforsa. Under dagen besökte vi 6 stationer med torp och backstugor, gammal åkermark, tjärdalar och kolbottnar bland annat, där vi ställdes inför olika tolkningsproblem som ledde till livliga diskussioner. Det hela kan sammanfattas med att ingenting var självklart och vi var inte alltid eniga, men diskussionerna ledde ändå oftast fram till enhetliga beslut. Det hela var mycket bra upplagt och frågeställningarna relevanta. Alla var mycket nöjda med dagen som dessutom bjöd på strålande väder, vacker natur, trevligt umgänge och god mat.

Den tredje dagen samlades vi för att höra vad de olika grupperna svarat på alla frågor från dagen innan. Svaren var intressanta, delvis olika och samtidigt fullt rimliga. Vilket belyser vikten av liknande övningar i fält för att bedömningarna ska bli så lika som möjligt. För detta krävs återkommande diskussioner och problematiseringar. Det är inte lätt när alla ska behandlas lika inför lagen, samtidigt som det finns regionala skillnader i landet som gör att alla lämningar inte kan bedömas lika överallt. Men var drar man gränsen? Och hur mycket arbete är rimligt att lägga på efterforskning i källorna där svaret kan finnas? Tanken med förändringar i Kulturmiljölagen var inte att det skulle bli fler fornlämningar, men till exempel all den åkermark som uppfyller kriterierna för "varaktigt övergivet" och härstammar från före år 1850 skapar definitivt fler fornlämningar.

Vi kunde alla konstateras att det är en stor utmaning såväl för arkeologerna i fält att tolka och bedöma lämningarna som för Riksantikvarieämbetet att skriva föreskrifter och vägledning till hjälp i tolkning av lagen.

Anders Persson från Östergötlands museum gav en lektion i hur man kan använda till exempel husförhörslängder och mantalslängder som hjälp i tolkningen av gamla kartor. Här finns pusselbitar som kan ge förklaringar till vem som bott var och när och hur boställena har flyttats. Berättelser som inte går att utläsa bara ur kartorna. Det mesta finns numer digitalt och kan hittas på Arkiv digital, SVAR (Riksarkivet) och Ancestry.

Vi fick också en genomgång av Benedict Alexander från Dalarnas museum i hur man kan använda laserdata som hjälp i tolkningen av fornminnesinformation. Det är oerhört fascinerande att se hur tydligt formationer av t.ex. kolbottnar, fångstgropar, vägar och hägnadssystem framträder i det laserskannade materialet. Stora delar av Sverige är skannat och det finns underlag med noggrannhet ner till 0,3 m (LiDAR). Datat är fritt tillgängligt via geodatasamverkan och Lantmäteriet håller på och tar fram en ny visningstjänst som ska lanseras i november.

Seminiariets sista talare var Anneli Sundkvist från Riksantikvarieämbetet som gav en rapport över projektet kvalitetssäkring av Skog & Historia. Kvalitetssäkringen fortskrider och antalet objekt som kvalitetssäkrats är något fler år 2013 än året innan. Projektet startades 2012 och

pågår till 2016. Målet är att kvalitetssäkra resultatet från arbetsmarknadsprojektet Skog och Historia som pågick från mitten av 1990-talet och 10 år framåt och gick ut på att inventera kulturhistoriska lämningar i skogsmark.

Moderator Rikard Sohlenius sammanfattade de tre dagarna med att betona vikten av att registreringen i FMIS och tillämpningen av lagstiftningen görs på ett likartat sätt över hela landet. Det krävs ett bra och förutsägbart underlag när till exempel en markägare ska planera en avverkning. Den enskilde får inte drabbas godtyckligt av lagtillämpningen på grund av att det råder tveksamheter kring om en lämning har lagskydd eller inte. Här har Riksantikvarieämbetet en viktig roll i arbetet med att ta fram föreskrifter och vägledningar, samt att skapa förutsättningar att förenkla hanteringen av digital fornminnesinformation via arbetet inom DAP.

Slutligen kan bara positiva ord sammanfatta seminariet – viktigt, intressant, välorganiserat tankeväckande och roligt.

Tack till Anders Persson och Kjell Svarvar, Östergötlands museum, Malin Svarvar och Magnus Djerfsten, Länsstyrelsen Östergötland, Milena Stefanovic och Mats Holm, Skogsstyrelsen Linköping samt Anneli Sundkvist, Riksantikvarieämbetet för ett synnerligen väl genomfört seminarium.

Antonia Baumert, Informationsavdelningen Riksantikvarieämbetet